

Pravda a cesta k ní

Filosof nemůže vycházet od pravdy ani z pravdy, ale musí vědět, že pravdu hned na počátku nemá; naproti tomu se musí pokoušet o to, se pravdě nějak „přiblížit“, aspoň jak se o tom mluví. Ale může se filosof vůbec o takové „přiblížení“ pokoušet? Rozhodně nikoli svou myšlenkovou tvorbou. Cožpak neplatí, že každé pouhé „přiblížení“ k pravdě, každé připodobnění se pravdě je nutně ne-pravdou? Víme přece, že nejnebezpečnější lži jsou nebezpečné právě tím, že se pravdě „jen“ podobají, tedy jak se jí jakoby na pohled přibližují a tím právě klamou. A přece na druhé straně si uvědomujeme, jak se filosof musí dát pravdě k dispozici, jak se jí musí nechat ovládnout, jak musí být vůči ní poslušen a nechat se jí vést ! Jak by se takový filosof mohl nechat vést ve svém myšlení i ve své životě pravdou, kdyby ji „neměl“, kdyby mu nebyla nějak k „dispozici“? Jak tuto dvojí zkušenost uvést v soulad, jak z toho vyvodit něco aspoň přesvědčivého? Řekl bych, že tu je jisté schůdná cesta: pravda není člověku ani filosofovi „dána“ tak, že by byla „před“ ním jako něco předmětně reálného, ale – právě jakožto „živá“ – se mu „dává“, je mu nakloněna, přichází za ním a k němu. Ale odkud? Základní chybou tradičního adekvátního pojetí je právě ona předpokládaná závislost pravdy na tom, o čem je, na co a k čemu se vztahuje, co svým světlem činí zřejmým, co právě do svého světla staví. Není to pravda, která se musí řídit tím, co „jest“, co je „dáno“, co je „reálné“, nýbrž právě naopak: to, co jest, se má a musí řídit a spravovat pravdou, má-li ve světle pravdy obstát. Vždyť ani žádné „jsoucí“ se nám nedává tak, jak „jest“, protože k tomu jeho „jest“, k jeho jsoucnosti a danosti můžeme mít přístup jen v pravdě a skrze pravdu. Bez pravdy nikdy nepoznáme, co jest a co není, ani jak to, co jest“, opravdu (vskutku) jest. Ale jak se tedy může filosof (a člověk vůbec) setkat s pravdou, když takové setkání je plně v moci jen pravdy samé? Jak vlastně vůbec dochází k tomu, že člověk (a tedy také filosof) pravdu přijímá ze svou vůdkyni, když to záleží jen na pravdě samé? Zatím to řeším (narativně, pochopitelně) tak, že se člověk může s pravdou setkávat jen tak, že u toho sám v jistém smyslu není, protože by překážel – byl by tak na překážku sám sobě. A zde nastupuje má „konstrukce“ toho, co znamená reflexe v tom nejhlubším významu: odstup od sebe, opouštění sebe sama, otevřenost vůči pravdě, která znamená v jistém smyslu sebezopření, ponechání sebe samého „za sebou“. – Tady je třeba porozumět onomu důrazu Lva Šestova na onu „bespočvěnnost“: nejde o vykořeněnost v tom smyslu, že člověk zůstane bez kořenů, nýbrž že nespolehá na kořeny zapuštěné do „reálného světa“. Rozhodně nejde o vykořeněnost ze světa pravosti, pravda a spravedlnosti (atd.), neboť každé vykořeněnosti musí předcházet zakořenění. Jde tedy o tom, že filosof musí najít způsob, jak zakořenit v pravdě – a pravdě není ničím běžně k dispozici, jak tomu je třeba s pevnou zemí pod nohama. Filosof musí zkoušet být zakořeněn (tj. spouštět své „kořeny“) do světa ne-ječnosti, ne-danosti, zkrátka do světa, který ještě není a čeká na to, aby byl uskutečněn – i za pomoci filosofie.

(Písek, 150930-1.)